

ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI

**ҲОЗИРГИ ТАРАҚҚИЁТ БОСҚИЧИДА
ХОТИН-ҚИЗЛАР СПОРТИ:
МУАММОЛАР ВА ИСТИҚБОЛЛАР**

**МАВЗУСИДА ОНЛАЙН ХАЛҚАРО
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАНИ**

МАТЕРИАЛЛАРИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

ЖИСМОНИЙ МАДАНИЯТ ФАКУЛЬТЕТИ

ҲОЗИРГИ ТАРАҚҚИЁТ БОСҚИЧИДА ХОТИН-ҚИЗЛАР
СПОРТИ: МУАММОЛАР ВА ИСТИҚБОЛЛАР

ЖЕНСКИЙ СПОРТ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ:
ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

WOMEN'S SPORT AT THE PRESENT STAGE: PROBLEMS
AND PROSPECTS

Халқаро онлайн илмий-амалий анжумани материаллари
2020 йил 6 май

Ҳозирги тараққиёт босқичида хотин-қизлар спорти: муаммолар ва истиқболлар: Халқаро онлайн илмий-амалий анжумани материаллари (2020 йил 6 май, Бухоро шаҳри) / Б.Б.Маъмуровнинг умумий муҳаррирлигида, муҳаррирлар: И.Т.Хамраев, М.Ж.Абдуллаев ва [бошқ.] - Бухоро : "Sadriiddin Salim Buxoriy" Durdona nashriyoti, 2020. - 722 б.

КБК 75.5(5Ў)

Анжуманнинг ташкилий қўмитаси:

1	О.Х.Ҳамидов	БухДУ ректори, раис
2	О.С.Қаҳҳоров	БухДУ инновация ва илмий ишлар бўйича проректори, раис муовини
3	Ў.У.Рашидов	БухДУ молия ва иқтисодиёт ишлари бўйича проректори, аъзо
4	Б.Б.Маъмуров	Жисмоний маданият факультети декани, аъзо
5	Р.С.Шукуров	Жисмоний маданият назарияси ва услубиёти кафедраси мудири, аъзо
6	А.К.Ибрагимов	Факультетлараро жисмоний маданият ва спорт кафедраси мудири, аъзо
7	Х.А.Ботиров	Жисмоний маданият назарияси ва услубиёти кафедраси профессори, аъзо
8	Р.Х.Кадиров	Жисмоний маданият назарияси ва услубиёти кафедраси доценти, п.ф.н., аъзо
9	Я.З.Файзиев	Факультетлараро жисмоний маданият ва спорт кафедраси ўқитувчиси, аъзо
10	А.Э.Сатторов	Факультетлараро жисмоний маданият ва спорт кафедраси ўқитувчиси, п.ф.ф.д. (PhD), аъзо
11	Х.Н.Ҳакимов	Жисмоний маданият назарияси ва услубиёти кафедраси катта ўқитувчиси, п.ф.ф.д. (PhD), аъзо
12	И.И.Саидов	Жисмоний маданият назарияси ва услубиёти кафедраси катта доценти в/б., п.ф.ф.д. (PhD), аъзо
13	М.Ж.Абдуллаев	Факультетлараро жисмоний маданият ва спорт кафедраси профессори в/б., п.ф.ф.д. (PhD), котиб

“Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили”га бағишланган, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 7 февралдаги 56-Ф-сон фармойишига асосан, 2020 йил 6 май кун “Ҳозирги тараққиёт босқичида хотин-қизлар спорти: муаммолар ва истиқболлар” мавзусида Халқаро онлайн илмий-амалий анжуман ўтказилди. Мазкур илмий-амалий анжуман Жаҳонда ва Ўзбекистонда хотин-қизларни жисмоний маданият ва спорт машғулотларига жалб қилиш, ҳаракат фаолликларини оптималлаштириш бўйича илғор педагогик тажрибаларни умумлаштириш ҳамда спорт соҳасида иқтидорли қизларни саралаб олиш, мақсадли тайёрлаш тизимини такомиллаштириш масалаларига бағишланган ўзбекистонлик ва хорижий мамлакатлар олимлари, жисмоний маданият ва спорт соҳасида фаолият олиб бораётган мутахассислар, тренерлар, жисмоний маданият ва спорт давлат бошқаруви органлари раҳбарлари

ва мутахассислари, спорт ва жамоат ташкилотлари вакиллари, олий таълим мауассасалари профессор-ўқитувчилари, докторантлари, аспирантлари, магистрантлари ва талабаларининг илмий мақолалар ва тезислари, илмий ва илмий-оммабоп ишлари, изланишлари анжуман материаллари сифатида мазкур тўпламда ўз аксини топган.

Adabiyotlar ro'yxati

1. 2017- yil 16-avgust va 19-oktyabr kunlari bo'lib o'tgan yig'ilish "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmon hamda «O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida» gi qarori.
2. "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora - tadbirlari to'g'risida" gi PF-5198-sonli Farmoni (30.09.2017 y.)
3. «Ilk maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarni psixologik, pedagogic va logopedik tekshirish» D.A. Nurkeldiyeva, Ya. Y. Chicherina Toshkent «Yangi asr avlodi» 2007
4. «Ilk qadam » tayanch dasturi. 2018

ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ЖИСМОНИЙ МАДАНИЯТ МУТАХАССИСЛАРНИ КАСБИЙ КОНПЕТЕНЦИЯЛАРИНИ УЗЛУКСИЗ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ УСУЛ ВА ВОСИТАЛАРИ.

Сатторов А.Э., п.ф.ф.д., ўқитувчи, Ибрагимов А.К., доцент,
Бухоро давлат университети, Бухоро, Ўзбекистон

Аннотация. Ушбу мақолада олий таълим тизимида жисмоний маданият мутахассисларни касбий конпетенцияларини узлуксиз шакллантиришнинг замонавий усул ва воситалари, имкониятлари очиб берилган. Шунингдек, мақолада жисмоний тарбия дарсларида ўқитувчининг эътибор қаратишлари лозим бўлган ҳолатлар, жисмоний маданият ва эстетик тарбия орасидаги узвий боғлиқлик, алоқадорлик ёритилган. Мақолада бўлажак жисмоний тарбия ўқитувчилари учун муҳим бўлган принциплар таҳлил қилинган.

Таянч сўзлар: таълим тизими, жисмоний тарбия, жисмоний маданият, бўлажак ўқитувчи, конпетенция, коммуникабеллик, коммуникатив алоқадорлик, биргаликда, жипслик, аҳил, тўлиқ натижалилик, қадрият, педагогик мулоқот,

Долзарблиги. Бугунги кунда дунё амалиётида шахснинг ижодий имкониятларини ривожлантиришга қаратилган ижтимоий ва ташкилий-педагогик шарт-шароитлар, илмий-методик таъминот ва ахборот-таълим муҳитини шакллантириш, таълим жараёни компонентлари диагностикаси асосида касбий-педагогик креативлик муаммоларини ечиш, таълим сифатини комплекс бошқариш, ягона электрон тизим орқали таълимни амалга оширишнинг талаба-педагог-талаба муносабати, таълимнинг умумкасбий ва мутахассислик компонентларига асосланган интеллектуаллаштирилган тизимларни такомиллаштириш, замонавий дидактик воситаларни ўқитишнинг босқичли модели асосида қўллаш, таълим олувчиларнинг креатив компетентлиги (ижодий тафаккур, мужассамлаштириш қобилияти, таҳлил-синтез-умумлаштириш), инновацион технологиялар воситасида ривожлантиришнинг янги методлари моҳиятини очиб беришда компетенциявий ёндашув имкониятларидан самарали фойдаланиш заруриятга айланган.

Республикада таълимнинг янги парадигмасига ўтиши нафақат талабаларнинг ўзини ўзи натижавий ривожлантиришга инновацион ёндашувлар, балки ушбу жараённинг методологик асосларини такомиллаштиришни тақозо қилмоқда. Жумладан, "Жамиятимизда соғлом турмуш тарзини шакллантириш, аҳолининг, айниқса, ёш авлоднинг жисмоний тарбия ва оммавий спорт билан мунтазам шуғулланиши учун замон талабаларига мос шарт-шароитлар яратиш, спорт мусобақалари орқали ёшларда ўз иродаси, кучи ва имкониятларига бўлган ишончни мустаҳкамлаш, мардлик ва ватанпарварлик, она Ватанга садоқат

туйғуларини камол топтириш, шунингдек, ёшлар орасидан иқтидорли спортчиларни саралаб олиш ишларини тизимли ташкиллаштириш ҳамда жисмоний тарбия ва оммавий спортни янада ривожлантиришга йўналтирилган кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда”.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сон, 2018 йил 5 мартдаги “Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва спорт соҳасида давлат бошқаруви тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5368-сон фармонлари ҳамда 2017 йил 20 апрелдаги “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2909-сон, Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 13 февралдаги “2019-2023 йиллар даврида Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва оммавий спортни ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги 118-сон қарорлари ва мазкур фаолиятга тегишли бошқа меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган вазифалар ижросини таъминлаш ушбу соҳада қилинадиган ишлар кўламини қанчалик кенг эканлигидан далолат беради.

Ўзбекистон Республикаси Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида педагог кадрларнинг малакасини замонавий талабларга жавоб берадиган, энг аввало, маданий даражада оширишнинг муҳимлиги ва аҳамиятига алоҳида урғу берилган. Бунинг учун “ўқув-методик комплексларнинг янги авлодини ишлаб чиқиш ва татбиқ этиш, таълим жараёнини дидактик ва ахборот жиҳатдан таъминлаш”, “... ўқув-методик ... базани тайёрлаш”, ўқув-тарбиявий жараёни, айниқса, таълим тизимидаги бўлажак ходимларнинг педагогик маданиятини шакллантириш соҳасида, “илғор педагогик технологиялар” [1] билан таъминлаш зарурлиги уқтирилган.

Ишнинг мақсади. Ўзбекистон Республикасининг давлат таълим сиёсатида барча соҳаларида мулоқот маданияти, энг аввало, касбий маданиятига алоҳида эътибор қаратилган Шахс, жамият муносабатларининг уйғунлашуви, мулоқот маданияти (шахслараро, оммавий) каби қадриятлар тобора устувор бўлиб бормоқда.

Тадқиқот натижалари ва муҳокамаси. Ушбу хусусият олий ўқув муассасаларида, биринчи навбатда, педагогика олий таълим муассасаларида ўқиётган бўлажак ўқитувчиларнинг касбий маданиятини самарали шакллантиришнинг зарурлигини асослайди. Бугунги кунда кадрлар янги авлоди – ёшларни ўқитиш, тарбиялаш ва шакллантиришга масъул шахс – кадрларнинг коммуникатив сифатлари алоҳида устувор ҳисобланмоқда. Шунингдек, коммуникабеллик, коммуникатив алоқадорлик, биргаликда, жипсликда, аҳил, тўлиқ натижали, ҳам фикрликда фаолият юритишга ижтимоий тараққиётнинг муҳим омили сифатида қаралмоқда. Шундай қилиб, давлат таълим сиёсатида бўлажак ўқитувчиларнинг коммуникатив компетенцияси, уларнинг касбий-мулоқот маданиятига жиддий эътибор берилмоқда.

1-расм. Бўлажак жисмоний маданият ўқитувчисининг касбий маданияти

Юқоридаги расмда бўлажак жисмоний маданият ўқитувчиларининг касбий маданиятининг шаклланишига таъсир қилувчи устувор йўналишлар баён этилган. Уларда шахслараро маданий мулоқотнинг устуворлиги, педагогик касбига касбий-шахсий тайёргарлиги, компетентлиги, маданиятнинг юксак даражадаги қадрият эканлиги кабилар шулар жумласидандир.

Ҳозирги замон педагогикасида касбий маданиятга юқори даражадаги қадрият сифатида қаралмоқда. Бунда:

кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг концептуал-таълимий йўналишлари, мақсадлари ва вазифаларини ҳисобга олиш;

янги дастурлар, дарсликлар, қўлланмалар яратиш, тавсияларни янгилаш, такомиллаштириш, модернизациялаш;

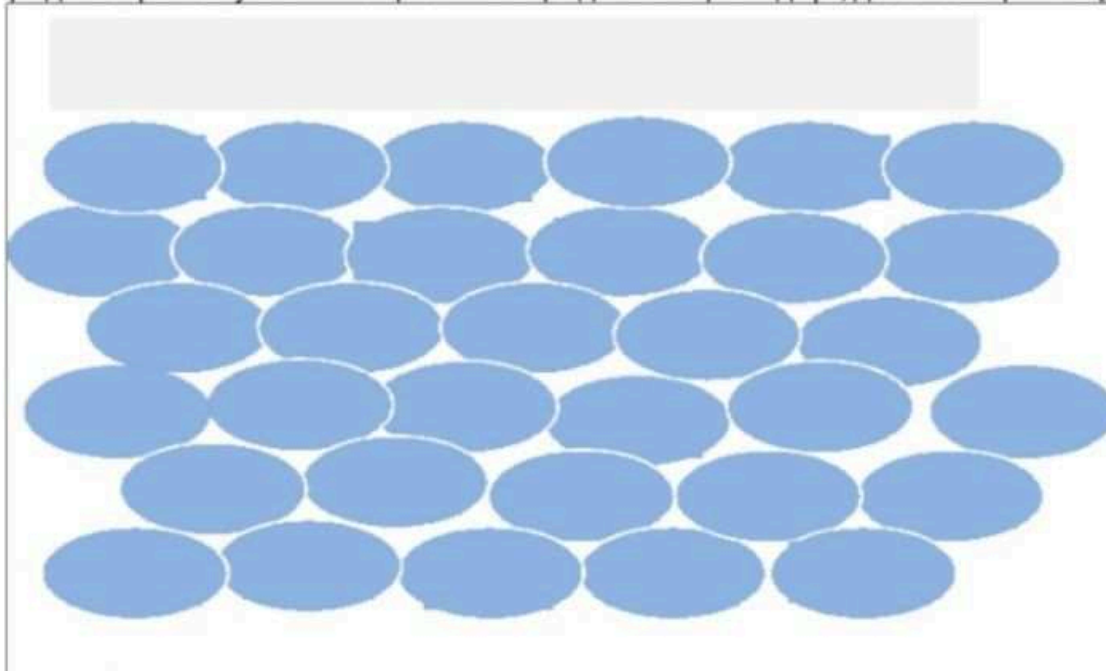
илмий-педагогик тизимда илмий жиҳатдан асосланган тизимли педагогик маданиятни шакллантиришга эътибор қаратилади.

Давлат таълим сиёсатида ҳозирги замон таълимининг устувор йўналиши белгиланган, бу – ҳозирги замон инсонпарвар концепция контекстида бўлажак ўқитувчилар тайёрлашни такомиллаштиришдир. Энг аввало, бўлажак ўқитувчиларда педагогик маданият, хусусан, педагогик мулоқот маданиятини шакллантириш йўналишидаги ишлар такомиллаштирилиши лозим. Шу муносабат билан таълим жараёнида бўлажак мутахассис шахси, унинг касбий-шахсий тайёргарлиги, айниқса, интеллектуал-ижодий, фаолиятли-амалий ва ижтимоий-коммуникативлиги, унинг касбий маданият – педагогик мулоқоти устуворлигига алоҳида эътибор қаратилган. Олий педагогик таълим олдида бўлажак ўқитувчиларда мулоқот маданиятини шакллантириш орқали уларни келгусидаги педагогик фаолиятга янада сифатли тайёрлаш вазифаси турибди.

Ушбу муаммо республикамиз ҳамда хорижий педагог олимлар тадқиқотларида бир томонлама очиб берилган. Жумладан, Педагогика: энциклопедиясида “Педагогик мулоқот турли шаклларга эга. Бу таълим жараёнида педагогнинг тутган мавқеи, унинг шахсий сифатлари, билим даражасига бевосита боғлиқ. Педагогика ҳамда психологияга оид манбаларда педагогик мулоқот ўқитувчининг фаолият услуги билан боғлиқ ҳолда таҳлил этилади”, деб таъкидлаган [2; 91-92].

С.Файзуллина “Таълимнинг коммуникатив парадигмаси шахс ривожланишга бошқача йўналиш беради: энди бу, қачондир ва кимдир томонидан меъёр ва идеал тариқасида қабул қилинган ягона, унификацияланган (бир шаклга келтирилган) намунага мослаб сафга тортиш эмас. Бу инсон муносабатлари тизимининг тирик табиат оламига, жамоага, маданиятга, фанга

бўлган шахс толерантлиги, таълимий мослашуви, позитивлиги, эстетик жиҳатдан сермазмунлиги ва ҳиссий жиҳатдан очиқлигидир”, деб баён қилган [3].

2-расм. Бўлажак жисмоний маданият ўқитувчиларининг шахсий хусусиятлари

Юқоридаги расмда бўлажак жисмоний маданият ўқитувчиларининг шахсий хусусиятлари баён этилган. Бундай шахсий хусусиятлар нафақат жисмоний маданият ўқитувчиларида, балки барча жамият аъзоларида шаклланган бўлиши лозим.

Бизнингча, ўқитувчи – универсал, “ўқувчилар билан ўқув ва тарбиявий ишни олиб борадиган” ўзига хос қобилиятга эга бўлган мутахассисдир.

Ўқитувчига қўйиладиган асосий талаблар: унинг умумий ривожланганлиги, маълумотлилиги, маданиятиллиги, коммуникатив маданияти, инсонпарварлиги, ижодкорлиги, касбий компетентлиги ва б.

Энг асосийси, бўлажак ўқитувчи юксак даражадаги касбий-педагогик маданиятга эга бўлиши зарур.

Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки жисмоний маданият ўқитувчилари учун унинг касбий компетенциялари, педагогик-психологик вазифалари, педагогик лаёқати ва қобилиятлари, ижобий, ижодий шахсий сифатлари, касбий-педагогик маданияти, унинг моҳиятли компоненти бўлган педагогик мулоқот даражасини яхши эгаллаганлиги келажакда умумтаълим мактабларида педагогик фаолиятида муҳим аҳамият касб этади.

Спорт ва ахлоқийлик – жисмоний маданиятнинг муҳим аҳамиятга эга бўлган жиҳатидир. Шунинг учун ҳам, бўлажак жисмоний маданият ўқитувчилари педагогик амалиёт жараёнида барча касбдошлари орасида намунали хулқи билан ажралиб туришлари керак. Бунинг учун, улар олий педагогик таълим жараёнида бундай сифатларнинг методологик асосларини мукамал эгаллаган бўлишлари зарур.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури тўғрисида”ги Қонуни // Ўзбекистоннинг янги қонунлари. – Тошкент: Адолат, 1998. – 18-том. – 3-36-б.

2. Педагогика: энциклопедия. 3 – жилд.// тузувчилар: Жамоа.- Тошкент: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти.2017 й. 91-92

бетлар

3. Файзуллина С.Х. Базовый критерий современной личности - свободное, критическое, самостоятельное, творческое мышление. /В сб. «Формирование интеллектуального, духовно-нравственного и физического потенциала учащихся общеобразовательной школы Республики Узбекистан на современном этапе»: Учебно-метод.пособие для учителей и воспитателей./ Под общ.ред. проф. Р.Х.Джураева. – Т., 2005. – С. 16-34

4. Сатторов А.Э. Бўлажак жисмоний маданият ўқитувчиларида касбий маданиятни шакллантиришнинг педагогик асослари ва технологиялари. Автореф. Чирчиқ-2019 й. 52 б.

5. <http://library.ziyounet.uz/uz/book/108131>

А.П.....	0
МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARNING NERV TIZIMINING O'ZIGA XOSLIGI. Muxitdinova N.M., Sharipova	26
M.N.....	3
ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ЖИСМОНИЙ МАДАНИЯТ МУТАХАСИСЛАРНИ КАСБИЙ КОНПЕТЕНЦИЯЛАРИНИ УЗЛУКСИЗ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ УСУЛ ВА ВОСИТАЛАРИ. Сатторов А.Э., Ибрагимов	26
A.K.....	5
ПОПУЛЯРИЗАЦИЯ ЖЕНСКОГО СПОРТА ПОСРЕДСТВОМ КУЛЬТУРНО- СПОРТИВНЫХ ПРАЗДНИЧНЫХ СОБЫТИЙ Чумакова	26
K.P.....	8
МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ МАШҒУЛОТЛАРИНИ ЎЗИГА ХОСЛИГИ Жамилова Г., Баймурадов	27
P.C.....	1
МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ TASHKILOTLARIDA JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARINI TASHKIL ETISHDA QO'LLANILADIGAN TA'LIMIY METODLAR VA ULARGA UMUMIY TAVSIF. Muxitdinova N.M., Olloyorova	27
D.T.....	4
ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ, СПОРТ ТАДБИРЛАРИНИНГ ШАКЛЛАРИ ВА ТУРЛАРИ Фармонов Ў.А.	27
.....	7
BOLALAR TARBIYASIDA HARAKATLI O'YINLARNING TA'LIMIY VA TARBIYAVIY ANAMUATI Toshov M.X., Karomatov	28
J.A.....	0
BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARI BILAN XALIQ MILLY O'YINLARINI TASHKIL ETISH VA O'TKAZISH METODIKASI Abitova	28
J.R.....	2
СПОРТДА КЛАСТЕР Ботиров Х.А., Курбанов Ж.И.	28
.....	4
ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ЖАРАЁНИДА ЎҚИТУВЧИ- ЎҚУВЧИ ҲАМКОРЛИГИ (халқ ўйинлари мисолида) Абдуллаев А.А.	28
.....	6
ТАЛАБА ҚИЗЛАР ХОҲИШ-ИСТАКЛАРИ АСОСИДА ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТ МАШҒУЛОТЛАРИНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШ ТЕХНОЛОГИЯСИ Машарипов Ф.Т., Сафарбоев Н.Ш.	28
.....	7
ОПРЕДЕЛЕНИЕ И ОЦЕНКА ИНТЕГРАЛЬНОЙ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ	29